

LIBRIS

We know

books

Colecția Merita de autor Aura Christi

Redactor: Constantina Raveca Buleu
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
CHRISTI, AURA

Sculptorul : roman / Aura Christi. - Ed. definitivă. - București :
Idea Europeană, 2022
ISBN 978-606-594-920-1

821.135.1

Carte cofinanțată de COPYRO – Societate de
Gestiune Colectivă a Drepturilor de Autor

AURA CHRISTI

Sculptorul

roman

Ediție definitivă

București, 2022

9 Decembrie 1999, București

Capitolul I

Îeși afară să ia puțin aer. Pe parcursul zilei, Bucureștiul devenea irespirabil. Era un noctambul; se mișca în voie, gândea nestingherit mai ales nopțile. Pășea pragul atelierului, atinse cu mâna stângă Cocoșatul de la intrare. Îl terminase cu vreo trei-patru luni în urmă; era statuia unui cerșetor puțin cocoșat. Pe bătrânul care i-a fost model îl văzuse la una dintre intrările în stația de metrou Piața Romană. Ce-l impresionase atunci când îl zărise prima oară? Imaginea aceluia bătrân uitat de Dumnezeu avea o siluetă de paj stângaci și îl obseda. Căută printre amintiri așa cum ai răscoli printre niște obiecte vechi din semiîntinericul unei debarale. *Cerșetorul cu fața ascunsă, der Bettler mit verborgenem gesicht*. Desenul celebru al expresionistului Barlach îi reveni în minte. Cerșetorul ce refuză să dezvăluie imaginea și identitatea sa unor necunoscuți. Cerșetorul văzut în stația de metrou la intrarea în subterană, cerșetorul sculptorului Andrei Rogujiv era altfel. Andrei își aduse aminte că, odată ajuns în dreptul bătrânului, îi

căzuse pachetul de țigări din buzunar. Se oprise și ridica pachetul de *Bond lights*. Fixase figura bătrânului. Era așezat pe una din treptele superioare ce duceau spre stația de metrou. Bătrânul îl privise ușor amuzat pe bărbatul din fața sa și făcuse un semn cu privirile spre locul de unde Andrei ridicase obiectul rătăcit. Persista un miros de fum ca de vreascuri arse.

Da, băr'tâne, își spuse Andrei, pronunțând în felul său cuvântul *bătrâne* și urmărind ecoul constatării rostogolite în noapte. Se îndepărtă de Cocoșat și se așeză pe o bancă cioplită în piatră, de unde putea vorbi nestingerit cu cerșetorul lui; ce luminează stranie, ca de ceață. Era liniște, prietenii-sculptori, pictori din atelierelor de alături erau plecați. Din când în când se auzea claxonul câte unei mașini întârziate în noapte; claxonul despica văzduhul beznei de lapte așa cum un țăran despică o buturugă. Se auzea foșnetul frunzelor de plopi și stejari din simbolica grădină din spatele băncii de piatră. Se uită spre geamurile atelierelor vecine; nu se auzea nimic. Își îndreptă privirile spre geamurile *vizuinii* sale; lăsase veieuza aprinsă. Sculptorul îl fixă din nou pe amicul său neînsuflețit: statuia de vreun metru șaizeci înălțime a bătrânului cocoșat. Privirile, da-da, privirile, gândi Andrei. Atunci, prin martie-aprilie, când descoperise *băr'tânul* la gura metroului și când își ridicase pachetul de țigări, fără îndoială, i-au atras atenția privirile bărbatului; nu erau privirile unui bătrân. Un om a îmbătrânit de tot când ochii lui nu mai exprimă nimic, sunt goi, ca un ou căruia un șarpe i-a supt conținutul. Andrei cunoștea câțiva tineri între treizeci și patruzeci de ani îmbătrâniți de tot. *Băr'tânul* „lui” din stația de metrou era tânăr. Ochii lui trădau tinerețea sa interioară – vârstă ce irumpesese din amuzament; cineva își pierduse pachetul de otravă și, probabil – presupunea Andrei că și-o

fi zis, atunci, cerșetorul – a vrut să-l recupereze, gestul repezit trădându-i patima fumatului. În fine, cine dintre noi nu se trădează prin propriile vicii? Nu, nu-i asta la mijloc, gândi Andrei surâzând. Astea sunt prostii, patima fumatului, ce și-a zis atunci cerșetorul. Dumnezeu știe ce și-a zis. Iar sapi unde nu este cazul. Iar vrei să înțelegi ceva care se strecoară, îți scapă ca argintul viu printre degete. Nu căuta să înțelegi, *băr'tâne*, trăiește, iubește, sculptează!

Cocoșatul parcă mișcă ușor. Îl fixa pe părintele său spiritual care i-a dat viață – o altfel de viață – cu aceleași priviri nesuferit de vii, sfredelitoare și amuzate parcă de spectacolul din fața ochilor. Andrei se lăsă păgubaș așa cum se lasă la marginea grădinii, pe un petec de iarbă, la sfârșitul zilei de muncă, un grădinar. Șarpele satisfacției de a fi dus la capăt un lucru i se întinse între coaste; îl simți cum stătea închis în temnița de acolo și uită rapid de el, prins de vraja acelei nopți bucureștene, petrecută în singurătatea atelierului său; *vizuina ghepardului* îi plăcea să-i spună. Trase adânc aer în piept și își îndreptă spatele; de când lucrase la Cocoșatul său, din simpatie probabil, se gârbovea. De parcă, pe măsură ce lucra la cocoașa cerșetorului, și artistului i-ar fi crescut ceva în spate, gârbovindul-l. Privirile i se opriră pe masa de lângă geam; în preajma ceștii cu cafea văzu o pată. A făcut-o, probabil, dimineața, când și-a băut cafeaua. Alături era ibricul de un roșu încins, ciobit. Un miros persistent de țigări și noapte. O ceașcă din ceramică primită cadou de Crăciun avea imprimată pe partea dinspre atelier imaginea unui elan surâzând, care trăgea o trăsură plină cu daruri. Deși fisurată, ceașca rămânea pe pervaz, alături de niște pensule vechi; una dintre ele avea niște resturi din culoarea galbenă, alta – din verdele crud; alături, cu aerul unor păsări rătăcite, niște

creioane, o ascuțitoare uitată pe un prosop plin de urme de vopsea. E lumea mea, spuse artistul. O lume departe de tot ce mișună în jur. O lume colorată atât de intens, încât te lăsa cu impresia că lumea e un rai al culorilor. Era o realitate în altă realitate. O realitate străină de cea din jur.

Se auzi un zgomot vag. Piciorul îi fu atins de ceva umed și plăcut. Tresări mai mult din inerție. Știa că e timpul să apară *puștii* – cei trei locatari ai atelierului: aricii obișnuiți cu prezența stăpânului lor. Andrei se ridică, trecu pe lângă *amicul* neclintit de la intrarea în atelier, îi ocoli privirea împietrită, se lovi de masa scufundată în semiîntuneric și – fără să maseze coapsa stângă, unde se lovise – se îndreptă spre fotoliul unde se afla un pachet cu nuci. Luă o mână de miez de nucă, iar din lada situată alături de pachetul cu nuci aduse de acasă și cu miez de nucă, două mere. Erau destinate, evident, *puștilor*. Aricii exercitau o fascinație aparte asupra lui Andrei. Poate fiindcă îi aduceau aminte de copilărie. Pentru prima dată văzuse un ghemotoc de ace pe când avea vreo trei-patru ani. Amintirile sale aveau rădăcini adânci; ținea minte istorii de pe când avea doi ani; când le vorbea rudelor sale despre el, copilul de atunci, unele se mirau: cum e posibil să ții minte întâmplări de când abia de știai să faci câțiva pași, supravegheat de părinți?

Maică-sa, o femeie uscățivă și mărunță, aproape abstractă, extrem de iute în mișcări, îl lăsase într-o dimineață singur. Ținea minte cu exactitate acel început de zi: era primăvară, prin dreptunghiul ferestrei văzuse un cer închis, urma să plouă, soarele era asemeni unei monede de argint. Tânăra femeie, mama lui, care aștepta să nască un alt copil, era urmată de doi străini. Andrei descria conștiincios acei străini; mama îi recunoscuse. Petrecând-o pe maică-sa până la poartă, Andrei o lăsase

în grija celor doi și își văzuse liniștit de program. La gura sobei, într-un coș meșterit de taică-său, găsise niște cărbuni. Era îmbrăcat într-un tricou de culoare galbenă; mâneca stângă era mai scurtă decât cealaltă. Băiatul alesese niște cărbuni mai ascuțiți și, fără să stea pe gânduri, desenase ce-i trecea prin cap preț de vreo două ore, poate două ore și jumătate, pe peretele din dreptul sobei.

Mirosea a toamnă târzie. Mirosea a sfârșit. Cărbunele era moale și bun, ca pământul desprimăvărat de sub nucul bătrân din fața casei. Cărbunele era blând ca mama; se supunea mâinilor, ca pâinea pusă în cuptor – focului. Când venise mama acasă și văzuse minunea, nu știa ce să facă: să-l certe sau... Nu era total absurd ce desenase fiul ei. Se distingeau niște chipuri ciudate. În fine, femeia se așezase pe scăunelul din fața peretelui, scrutase tabloul din fața sa așa cum se uita toamna târziu la V-urile alcătuite de păsările migratoare. După ce oftase și-l mângâiase surâzând pe cap, îi oferise darul adus de pe unde fusese: un ghem de ace, un aricioi, de care micuțul inițial se speriasse. Înainte să pregătească cina, doamna casei lichidase de pe perete stranietățile progenerurii sale. Când venise bărbatul ei acasă și ea îi povestise peripețiile picturale ale odraslei lor, acestuia nu-i venea să creadă.

Gândindu-se la primul arici din copilărie, Andrei și acum avea aceeași senzație. I se părea că se afla în fața unui dar nostim și imprevizibil. Toți vorbesc despre fascinația copilăriei și nimeni habar n-are ce este acel tunel nesfârșit și viu, purtat de-a lungul vieții în suflet, tunel căruia îi spunem copilărie. Hm, făcu Andrei, fascinația copilăriei. Mă plictiseam teribil, când eram de-o șchioapă. În plus, mă simțeam bătrân. Nici acum nu pot pricepe: cum să te simți bătrân, când n-ai apucat să trăiești? Unii se simt bătrâni toată viața și – spre deosebire

de Ivan Ilici, funcționarul tolstoian locuit de geniu – nu ajung să constate că ceea ce trăiesc numai viață nu e. Dar ce este viața? Și ce poate să însemne acest substantiv de genul feminin, invocat de toți, fără excepții: *viață*? Un dar unic, de care nu suntem conștienți? O ficțiune? O pedeapsă? Totul e nespus de complicat; de fapt, totul e simplu, noi însă – nemernici și mărunți cum suntem – nu ne mulțumim cu simplitatea și complicăm lucrurile, ca și cum n-am avea suficient de lucru, Doamne, Vie Împărăția Ta, aici și acum, și în vecii vecilor, slavă, slavă, slavă! Punct. Eu trăiesc exclusiv când sculpez; restul nu e decât o pauză între lucrările mele, bată-le vina. O pauză, trăită cu reală stângăcie, cu spaime de tot soiul și de toată mâna. Te pomenești că nu am talent pentru ceea ce numim viață; dar mă întreb: e nevoie oare de talent și aici?

Unul dintre arici îl atinse iarăși cu botul umed și catifelat, răcorindu-i glezna semidezgolită. Poate suntem, cu toții, prinși într-un luminis, își spuse Andrei și luă loc în fotoliul masiv, uitându-se la elanul de pe ceașca primită cadou, apoi la prosopul colorat cu resturi de vopsea. Da, orbecăim, fascinați de acea lumină puternică. Unii dintre noi disting, în plină orbecăire, mai mult pe-tele, alții sunt surprinși în vârtejul acelei lumini de o intensitate inumană și abia de învață să facă deosebire între oameni și îngeri, între oameni și zei. Abia le ajunge viața ca să risipească tot ce-a fost așezat în sufletul și mintea lor de la naștere. Câteodată, vine vremea când te uiți în jur aidoma păsărilor toamna, cu ochii ficși, măriți de uimirea de a fi printre cei vii, de a fi întârziat în viață. Sunt clipe unice care par că fierb asemeni unor vulcani tinori în dorința de a arunca drojdia lavei afară. Ei bine, în acele clipe poate ești din nou copil. Cine să știe? Stai în fuța propriei vieți cum stau unii oameni în fața unei

prăpastii și eziți să intri; te intimidează propria existență, te paralizează aproape uimirea de a fi tu însuți într-un timp și spațiu anume așa cum ești și nu altfel, turnat într-o formă dată: două picioare, două mâini, sexul, mereu neînțeles, străin.

Botul cald de-alături îi aduse aminte de existența sa. Era aricioaica. Coana Anica îi zicea Andrei. Jenat parcă de bâlbâiala sa – auzi, *băr'tâne*? Fascinația copilăriei. Ce-ți veni?, se întrebă, surâzând – sculptorul adună miezurile de nucă și merele și o îndemnă pe coana Anica să-l urmeze. Se îndreaptă spre ieșire. Îi hrăni pe cei trei prieteni patrupezi. Cât de grațios se ospătau din darurile oferite. Se simțeau acasă.

Se așază pe bancă și trase, iarăși, aer în piept. Era mijlocul lunii septembrie. Toamna se lăsase peste București oarecum brutal; de la temperatura de 35-38 de grade se trecuse brusc la 15-20. Dependent de schimbările meteo, Andrei simți din plin modificarea vremii. Nu-i plăceau anotimpurile de trecere. Nici segmentele de trecere nu mai vor să cunoască nuanțele, își spunea. Tot ce ținea de schimbarea anotimpurilor se petrecea nefiresc și oarecum straniu. Toamna dădea buzna peste sfârșitul verii; iarna uita să vină, se dezobișnuia să ningă sau îi răpea din conținut și substanță primăverii. Și, totuși, artistul era mulțumit cu ce i se oferea; se bucura de această toamnă, de soarele care, după cum afirma fiul lui, îl bătea la cap, de parcă soarele nu avea altă meserie decât să-l cicălească pe Sandu, fiul său, *maestrul* îi spunea Andrei. Artistul îl tachina pe puști pe marginea modului în care tratează astrul de zi. Sandu recunoștea că la cei paisprezece ani ai săi acestea toate erau copilării. După asemenea declarații, copilul din el – grăbit să se maturizeze – reapărea în zâmbetul lui amuzat și

melancolic; demonii dinăuntru sau erau în alertă și îl făceau să intre pe teritorii necunoscute.

Andrei urmări vreo jumătate de oră, nemișcat aproape, patrupezii, gesturile lor iuți, grațioase. Apoi, zicându-și *gata cu copilăriile* și simțind că este pregătit să revină la ale lui, inclusiv la hârtiile sale, se îndreptă spre micul său birou, cioplit din lemn de stejar. Deschise Biblia la întâmplare. Era un vechi obicei, de care nu se arăta prea mândru în intimitatea lui; oricum se bucura că și Arghezi, și alți cărturari obișnuiau să ispitească divinitatea, deschizând la întâmplare Sfânta Scriptură. Deschise Cartea la pagina 730 și citi din capitolul Ieremia versetele 4-9: „4. Fost-a cuvântul Domnului către mine și mi-a zis:

5. «Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântece, te-am sfințit și te-am rânduit proroc pentru popoare.»

6. Iar eu am răspuns: «O, Doamne, Dumnezeuule, eu nu știu să vorbesc, pentru că sunt încă tânăr.»

7. Domnul însă mi-a zis: «Să nu zici: Sunt încă tânăr; căci la câți te voi trimite, la toți vei merge și tot ce-ți voi porunci vei spune.

8. Să nu te temi de dâșșii, căci eu sunt cu tine, ca să te izbăvesc», zice Domnul.

9. Și Domnul mi-a întins mâna, mi-a atins gura și mi-a zis: «Iată, am pus cuvintele Mele în gura ta!»

Artistul se opri subit și se întunecă. I se lăsă bezna în suflet la gândul că nu mai e tânăr; la cincizeci și patru de ani tinerețea nu mai e ceea ce este, nu poate să fie. La cincizeci și patru de ani, cum spunea Blaga într-un poem, „saliva-n gură capătă un duh amar”. Ca să strivească melancolia sa, mai citi. Apoi privi împietrit în gol, repetând, fără să-și dea seama, „saliva-n gură capătă un duh amar”.

Trecuse de mult de miezul nopții. Îl cuprinse o spaimă inexplicabilă. Dispăru orice ispită de autoironizare; se pulveriză undeva, printre jocurile de umbre dense și penumbre, orice înclinare spre autobiciuire. A murit pentru un timp și acel apelativ *băr'tâne* – un alter-ego superior sau o prelungire a unuia cinic, poate, cu care ducea nu rareori dueluri verbale. Îi veni gândul să încerce să fugă în lucru; meseria, dintotdeauna, era o vizuină salvatoare, un subterfugiu perfect. Și avea, slavă Domnului, de lucru; îl așteptau trei volume în manuscris ce trebuiau ilustrate, portretul băiatului său și portretul criticului, acesta din urmă fiind problema, situația greu escaladabilă, cum ar veni. Se gândi la poze. Erau vreo douăzeci-treizeci de fotografii ale unuia dintre cei mai mari critici literari, Simion Livrescu. Se frământă câteva minute. Nu, nu avea starea propice lucrului. Fixă îndelung golul căscat în fața lui. Era o liniște sumbră, populată cu gânduri negre și vii. Nu căuta să-și explice motivele căderii survenite. Citea, pe furiș aproape, ca și cum și-a permis un lux interzis, din Biblie. Brusc s-a întunecat totul; trecea printr-o vale și, da, se cunoștea mult prea bine ca să greșească în asemenea momente de răscruce sufletească. Trebuia să se lase în pace. Pe el însuși să se lase în pace. Să nu se mai tachineze. Să nu se biciuiască rece, așa cum își biciuia Cleopatra sclavii: pe jumătate din sadism, pe jumătate din dorința de a-și pune la încercare sau de a-și exersa autoritatea, forța de a stăpâni. Acum era cazul să se ascundă de el însuși; să se ascundă oriunde: în somn, în bezna compactă și greoaie, într-o lectură de nivelul zero (avea alături două volume cu poemele lui Baudelaire) sau de mâna a treia. Își aminti de tabietul de a se plimba nopțile, în plină vară, desculț, prin București. Renunță. Era, totuși, răcoare. Cuprinse iute cu privirea atelierul lui, *vizui*na, se

ridică și o luă spre patul său larg, primitiv. Se întinse cu senzația că se afundă într-un gol și mai mare. Brusc auzi lătratul intempestiv al unei haite de câini și pentru că știa – nimeni nu va ieși – o luă glonte spre ieșire, răsturnă ceva în trecere; se auzi un zgomot produs de un obiect spart – o fi vaza maro, își spuse – și își urmă drumul din atelier spre ieșirea din curtea strâmtă; deschise poarta. Nu era nimeni. Probabil, vreo pisică stârnise haita de javre, care atunci când îl văzură, încetaseră să latre. Cineva spunea că și maidanezii, și câinii de rasă îi simt pe singuratici; au un organ special pentru ei. S-ar putea...

Andrei era un lup singuratic. Văzând că javrele nu aveau pe cine să atace, ca să-și apere teritoriul – ziua se întâmpla uneori să sperie copiii ieșiți la joacă sau câte un vârstnic ce trecea pe stradă – se întoarse în bârlog. Își simțea propria singurătate ca pe o boală de piele. Îi era silă de ea, de acea singurătate aproape materială, prezentă în viața unui om cu o eternă mentalitate de pensionar, de ins retras din afacerile lumești. Era furios pe acea faptură nevăzută ce conviețuia cu el într-o promiscuitate uneori benefică, alteori, disprețuită din adâncul sufletului. Era limpede că era legat de ea nu atât prin forța circumstanțelor (una din condițiile meseriei de sculptor – și nu numai a celei de sculptor – e solitudinea), cât prin felul lui de-a fi, prin natura sa. Cine se încumetă să se războiască la nesfârșit cu natura sa? Cine merge împotriva firii sale?

Se îndreptă spre pat, neglijând obiectul spart. Nu-i păsa, cel puțin acum. Se tolăni pe pat, încercând să se obișnuiască cu semiîntunericul. Câteva fracțiuni de secundă îi mai răsună în creier ecoul produs de vasul spart; își imaginează cioburile împrăștiate pe jos. Apoi totul păli, de parcă fusese înghițit de un monstru.

Încetul cu încetul, dispărea totul. Și elanul. Și cioburile. Și ceașca. Și cocoșatul. Și aricii. Și Bucureștiul prăbușit prematur într-o toamnă neașteptată. Și aerul cu miros de vreascuri umede, abia arse, fumegând încă.

Dimineața se trezi pe la unsprezece. Realiză ce oră este, văzându-l pe vecinul său care trecea pe lângă ferestrele atelierului său: în fiecare zi, la ora unsprezece, acesta ieșea la plimbare. Era un obicei respectat cu o punctualitate după care puteai să potrivești ceasul. Sculptorul se obișnuia greu cu lumina zilei. Își plimbă privirile prin atelier; lăsase (ce distrat pot fi! bâigui) veieuză mică aprinsă. Era o dimineață însorită, cu un soare viril, atârnându-și razele în aerul tăios, decis, imperturbabil. Se întoarse spre perete, închise ochii. Trebuia să lase trupul să se trezească singur. Cu ochii închiși recapitulă visele văzute peste noapte; erau două sau trei, nu ținea minte exact, ca de obicei: colorate. Trebuia să fie atent la darurile somnului; în vis nu rareori găsea soluția multor lucruri, și nu numai a celor legate de meserie. Deveni atent, treptat, la zgomotele dimprejur. Trebuia să accepte ritmurile impuse de lumina zilei, pe care inițial, după ieșirea din somn, o detesta cordial. Trupul îi era greu; parcă fusese purtat câteva ore bune printr-un tunel obscur. Numără în gând până la trei, apoi își concentrează atenția asupra plantei piciorului, asupra gleznelor, coapselor, mijlocului. Parcă ținea, printr-un efort atent studiat, să scoată fiecă parte a trupului dintr-un abis al inconștienței. Apoi mai numără o dată până la trei, decis să se ridice din pat. Mai întârzie puțin, totuși, digerând umilința în care îl aruncase comoditatea.